

**Η αφηγηματική μυθοπλασία από τη μεσαιωνική στην πρώιμη νεοελληνική περίοδο:
εκδοτικά και ερμηνευτικά ζητήματα**



ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Γενικά έργα και προσεγγίσεις (έπιλογή)

- P. A. Agapitos, «In Rhomaian, Persian and Frankish Lands: Fiction and Fictionality in Byzantium», στο: P. A. Agapitos – L. B. Mortensen (επιμ.), *Medieval Narratives between History and Fiction. From the Centre to the Periphery of Europe, c. 1100–1400*, Κοπεγχάγη 2012, 235–367.
- P. A. Agapitos, «SO DEBATE. Genre, structure and poetics in the Byzantine vernacular romances of love», *Symbolae Osloenses* 79 (2004), 7–54.
- Π. Α. Άγαπητός, «Από το “δράμα” του Έρωτα στο “αφήγημα” της Άγάπης: Το έρωτικό μυθιστόρημα στο Βυζάντιο (11ος-14ος αιώνας)», στο: *Το Βυζάντιο ώριμο για αλλαγές. Επιλογές, ευαισθησίες και τρόποι έκφρασης από τον ενδέκατο στον δέκατο πέμπτο αιώνα*, επιστημονική επιμέλεια Χριστίνα Γ. Αγγελίδη, Αθήνα 2004, 53–72.
- R. Beaton, *Η ερωτική μυθιστορία του ελληνικού μεσαίωνα*, μετάφρ. Ν. Τσιρώνη από τη δεύτερη αγγλική αναθεωρημένη και επανυξημένη έκδοση, Αθήνα 2014.
- H.-G. Beck, *Ιστορία της βυζαντινής δημόσιας λογοτεχνίας*, μετάφρ. Ν. Eideneier, Αθήνα 1993.
- C. Cupane – B. Krönung (επιμ.), *Fictional Storytelling in the Medieval Eastern Mediterranean and Beyond*, Λέιντεν – Βοστώνη 2016.
- A. J. Goldwyn – I. Nilsson (επιμ.), *Reading the Late Byzantine Romance. A Handbook*, Κέιμπριτζ 2019.
- Ch. Mesis – M. Mullet – I. Nilsson (επιμ.), *Storytelling in Byzantium. Narratological approaches to Byzantine texts and images*, Ουψάλα 2018.
- Γ. Κεχαγιόγλου, *Από τον ύστερο Μεσαίωνα ως τον 18ο αιώνα. Εισαγωγή στα παλιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Θεσσαλονίκη 2009.
- P. Roilos (επιμ.), *Medieval Greek Storytelling: Fictionality and Narrative in Byzantium*, Βισμπάντεν 2014.

II. Η γλώσσα των δημωδών κειμένων

- G. Horrocks, *Greek: A history of the language and its speakers*, Λονδίνο 2010 [έλληνική μετάφραση: Τζ. Χόρροκς, *Ελληνικά. Ιστορία της γλώσσας και των ομιλητών της*, Εισαγωγή – μετάφραση Μ. Σταύρου – Μ. Τζεβελέκου, Αθήνα 2006].¹

¹ Η έλληνική μετάφραση βασίζεται στην πρώτη έκδοση του έργου. Η δεύτερη αγγλική έκδοση του βιβλίου (2010) είναι σημαντικά βελτιωμένη και εμπλουτισμένη.

D. Holton – G. Horrocks – M. Janssen – T. Lendari – I. Manollessou – N. Toufexis, *The Cambridge Grammar of Medieval and Early Modern Greek*, Κέιμπριτζ 2019.

III. Λεξικά & Γενικά βοηθήματα

Έμμ. Κριαράς, *Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής Δημόδους Γραμματείας* (1100-1669), Θεσσαλονίκη 1968- (23 τόμοι, Α-τυπογραφία).²

Επιτομή του Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημόδους Γραμματείας του Εμμανουήλ Κριαρά, Θεσσαλονίκη 2001- (τόμ. Α'-Γ').³

Ιστορικόν λεξικόν τῆς νέας ἑλληνικῆς, τῆς τε κοινῶς ὀμιλουμένης καὶ τῶν ἰδιωμάτων, τόμ. 1-7, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1933-.

H. G. Liddell – R. Scott – H. Stuart Jones, *A Greek-English Lexicon*, Ὁξφόρδη 1940, ἀνατ. 1968 (with a Supplement edited by E. A. Barber).⁴

E. Trapp, *Lexikon zur byzantinischen Gräzität: besonders des 9.-12. Jahrhunderts*, Βιέννη 1994-2017.⁵

L. James, *A Companion to Byzantium*, Ὁξφόρδη 2010.

E. Jeffreys – J. Haldon – R. Cormack (ἐπιμ.), *The Oxford Handbook of Byzantine Studies*, Νέα Ὑόρκη – Ὁξφόρδη 2008.

A. Kazhdan (editor in chief), *Oxford Dictionary of Byzantium*, 3 τόμ., Νέα Ὑόρκη 1991.

S. Kotzabassi (ἐπιμ.), *A Companion to the Intellectual Life of the Palaeologan Period*, Λέιντεν – Βοστώνη 2022.

S. Papaioannou (ἐπιμ.), *The Oxford Handbook of Byzantine Literature*, Ὁξφόρδη 2021.

IV. Έκδοτικά και έρμηνευτικά ζητήματα (έπιλογή)

Πρακτικά Συνεδρίων Neograeca Medii Aevi

H. Eideneier (ἐπιμ.), *Neograeca Medii Aevi. Text und Ausgabe. Akten zum Syposion Köln 1986* [Neograeca Medii Aevi, 1], Κολωνία 1987.

N. M. Παναγιωτάκης (ἐπιμ.), *Άρχές τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Πρακτικά τοῦ Δεύτερου Διεθνούς Συνεδρίου «Neograeca Medii Aevi»* (Βενετία, 7-10 Νοεμβρίου 1991), τόμ. 1-2, Βενετία 1993.

J.-M. Egea – J. Alonso (ἐπιμ.), *Prosa y Verso en Griego Medieval. Rapports of the International Congress «Neograeca Medii Aevi III»* (Vitoria 1994), Ἀμστερνταμ 1996.

H. Eideneier – U. Moennig – N. Τουφεξής (ἐπιμ.), *Θεωρία και πράξη των εκδόσεων της υστεροβυζαντινής, αναγεννησιακής και μεταβυζαντινής δημόδους γραμματείας, Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου Neograeca Medii Aevi IVa, Hamburg 28.- 31.1.1999*, Ηράκλειο 2001.

² Διαθέσιμο online – βλ. eclass μαθήματος (Σύνδεσμοι)

³ Διαθέσιμο online – βλ. eclass μαθήματος (Σύνδεσμοι)

⁴ Διαθέσιμο online – βλ. eclass μαθήματος (Σύνδεσμοι)

⁵ Διαθέσιμο online – βλ. eclass μαθήματος (Σύνδεσμοι)

- Π. Αγαπητός – Μ. Πιερής (επιμ.), «Τ' ἄδόνιν κείνον ποῦ γλυκὰ θλιβᾶται». *Εκδοτικά και ερμηνευτικά ζητήματα της δημώδους ελληνικής λογοτεχνίας στο πέρασμα από τον Μεσαίωνα στην Αναγέννηση (1400-1600). Πρακτικά του 4ου Διεθνούς Συνεδρίου Neograeca Medii Aevi* (Νοέμβριος 1997, Λευκωσία), Ηράκλειο 2002,
- E. Jeffreys & M. Jeffreys (επιμ.), *Αναδρομικά και Προδρομικά. Approaches to texts in Early Modern Greek. Papers from the conference Neograeca Medii Aevi V, Exeter College, University of Oxford, September 2000*, Οξφόρδη 2005.
- Γ. Κ. Μαυρομάτης – Ν. Αγιώτης (επιμ.), *Πρώιμη νεοελληνική δημώδης γραμματεία. Γλώσσα, παράδοση, ποιητική. Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Neograeca Medii Aevi*, Ηράκλειο 2012.
- Στ. Κακλαμάνης – Α. Καλοκαιρινός (επιμ.), *Χαρτογραφώντας τη δημώδη λογοτεχνία (12ος-17ος αι.). Πρακτικά του 7ου Διεθνούς Συνεδρίου Neograeca Medii Aevi*, Ηράκλειο 2017.

IV. Έκδόσεις κειμένων (έπιλογή)

Διγενής Ἀκρίτης

- C. Sathas – E. Legrand, *Les exploits de Digénis Akritas, épopée byzantine du dixième siècle, publiée pour la première fois d'après le manuscrit unique de Trébizonde* [Collection de Monuments pour servir à l'étude de la langue néo-hellénique, Nouvelle série, No 6], Παρίσι 1875.
- S. Lambros, *Collection de Romans Grecs en langue vulgaire et en vers. Publiés pour la première fois d'après les manuscrits de Leyde et d'Oxford*, Παρίσι 1880.
- Ἀ. Μηλιαράκης, *Βασίλειος Διγενής Ἀκρίτας, ἐποποιία βυζαντινὴ τῆς 10ης ἑκατονταετηρίδος κατὰ τὸ ἐν Ἄνδρῳ ἀνευρεθὲν χειρόγραφον*, Ἀθήνα 1881.
- Δ. Πασχάλης, «Οἱ δέκα λόγοι τοῦ Διγενοῦς Ἀκρίτου, πεζὴ διασκευή», *Λαογραφία* 9 (1928), 305-441.
- E. Trapp, *Digenes Akrites. Synoptisches Ausgabe der ältesten Versionen* [Wiener Byzantinische Studien, 8], Βιέννη 1971.
- Στ. Ἀλεξίου, *Βασίλειος Διγενής Ἀκρίτης (κατὰ τὸ χειρόγραφο τοῦ Ἑσχοριᾶλ) καὶ τὸ ἄσμα τοῦ Ἀρμούρη. Κριτικὴ ἔκδοση*, Ἀθήνα 1985.
- E. Jeffreys, *Digenes Akritis. The Grottaferrata and Escorial version*, Κέιμπριτζ 1998.

Πόλεμος τῆς Τρωάδος

- Μ. Παπαθωμόπουλος – E. M. Jeffreys, *Ὁ Πόλεμος τῆς Τρωάδος (The War of Troy)*. Κριτικὴ ἔκδοση μὲ Εἰσαγωγὴ καὶ Πίνακες. Editio princeps [Βυζαντινὴ καὶ Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη, 7], Ἀθήνα 1996.

Λίβιστρος καὶ Ροδάμνη

- J. Lambert, *Le roman de Libistros et Rhodamné* publié d'après les manuscrits de Leyde et de Madrid avec une introduction, des observations grammaticales et un glossaire [Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Afdeeling Letterkunde. Nieuwe Reeks, 35], Ἀμστερνταμ 1935.

- Π. Α. Ἀγαπητός, *Ἀφήγησις Λιβίστρου καὶ Ροδάμνης. Κριτική ἔκδοση τῆς διασκευῆς α* [Βυζαντινὴ καὶ Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη, 9], Ἀθήνα 2006.
- T. Lendari, *Ἀφήγησις Λιβίστρου καὶ Ροδάμνης (Livistros and Rodamne). The Vatican Version. Critical edition with Introduction, Commentary and Index-Glossary. Editio princeps* [Βυζαντινὴ καὶ Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη, 10], Ἀθήνα 2007.

Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη

- Ἐμ. Κριαρᾶς, *Βυζαντινὰ Ἱπποτικὰ Μυθιστορήματα* [Βασικὴ Βιβλιοθήκη, 2], Ἀθήνα 1955.
- M. Pichard, *Le roman de Callimachos et de Chrysorroé*, Παρίσι 1956.
- C. Cupane, *Romanzi cavallereschi bizantini: Callimaco e Crisorroe, Beltandro e Crisanza, Storia di Achille, Florio e Plaziaflore, Storia di Apollonio di Tiro, Favola consolatoria sulla Cattiva e la Buona Sorte*, Τορίνο 1995.
- Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη*, επιμ. Γ. Πολέμης [Παλιότερα κείμενα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, 14], Θεσσαλονίκη 2021.

Βέλθανδρος καὶ Χρυσάντζα

- Ἐμμ. Κριαρᾶς, *Βυζαντινὰ Ἱπποτικὰ Μυθιστορήματα* [Βασικὴ Βιβλιοθήκη, 2], Ἀθήνα 1955.
- C. Cupane, *Romanzi cavallereschi bizantini: Callimaco e Crisorroe, Beltandro e Crisanza, Storia di Achille, Florio e Plaziaflore, Storia di Apollonio di Tiro, Favola consolatoria sulla Cattiva e la Buona Sorte*, Τορίνο 1995.
- J. M. Egea, *Historia extraordinaria de Belthandro y Crisanza. Estudio preliminar, texto griego, traducción* [Biblioteca Neogriega - Serie de textos Griegos medievales, 1], Γρανάδα 1998.
- Βέλθανδρος καὶ Χρυσάντζα (Διήγησις ἐξαίρετος Βελθάνδρου τοῦ Ρωμαίου...)*, επιμ. Γ. Πολέμης, [Παλιότερα κείμενα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, 14], Θεσσαλονίκη 2023.

Διήγησις τοῦ Ἀχιλλέως (Ἀχιλλείδα)

- O. L. Smith, *The Oxford Version of the ACHILLEID* [Opuscula graecolatina, 32], Κοπεγχάγη 1990.
- The Byzantine Achilleid. The Naples Version. Introduction, critical edition and commentary by O. L. Smith†. Edited and prepared for publication by P. A. Agapitos and K. Hult* [Wiener Byzantinische Studien, 21], Βιέννη 1999.
- C. Cupane, *Romanzi cavallereschi bizantini: Callimaco e Crisorroe, Beltandro e Crisanza, Storia di Achille, Florio e Plaziaflore, Storia di Apollonio di Tiro, Favola consolatoria sulla Cattiva e la Buona Sorte*, Τορίνο 1995.

Διήγησις γεναμένη ἐν Τροίᾳ (Βυζαντινὴ Ἰλιάδα)

- L. Nørgaard – O. L. Smith, *A Byzantine Iliad. The Text of Par. Suppl. Gr. 926, edited with Critical Apparatus, Introduction and Indexes* [Opuscula Graecolatina, 5], Κοπεγχάγη 1975.

Φλώριος και Πλατζιαφλώρα

- Έμ. Κριαράς, *Βυζαντινά Ίπποτικά Μυθιστορήματα* [Βασιική Βιβλιοθήκη, 2], Αθήνα 1955.
- C. Cupane, *Romanzi cavallereschi bizantini: Callimaco e Crisorro, Beltandro e Crisanza, Storia di Achille, Florio e Plaziaflore, Storia di Apollonio di Tiro, Favola consolatoria sulla Cattiva e la Buona Sorte*, Τορίνο 1995.
- F. J. Ortola Salas, *Florio y Platzia Flora. Una novela bizantina de época Paleóloga* [Nueva Roma, 6], Μαδρίτη 1998.

Ίμπεριος και Μαργαρώνα

- W. Wagner, *Histoire de Imberios et Margarona. Imitation grecque du roman français Pierre de Provence et la Belle Maguelonne* [Collection de Monuments pour servir à l'étude de la Langue Néo-Hellénique, nouvelle série, 3], Παρίσι 1874.
- S. P. Lambros, *Collection de Romans Grecs en langue vulgaire et en vers. Publiés pour la première fois d'après les manuscrits de Leyde et d'Oxford*, Παρίσι 1880.
- Έμ. Κριαράς, *Βυζαντινά Ίπποτικά Μυθιστορήματα* [Βασιική Βιβλιοθήκη, 2], Αθήνα 1955.
- K. Yiavis, *Imperios and Margarona. The Rhymed Version. Critical edition with Introduction, Commentary and Index-Glossary. Editio princeps* [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη, 13], Αθήνα 2019.
- Γ. Κεχαγιόγλου, *Ίμπεριος και Μαργαρώνα (Η ομοιοκατάληκτη Διήγησις ωραιότητα του Ίμπεριου)* [Παλιότερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 13], Θεσσαλονίκη 2020.
- Κ. Γιαβής, *Διήγησις Μαργαρώνας και Ίμπεριου. Η Ριμάδα, με συνοδευτική έκδοση της πρώτης και της τελευταίας παραλλαγής (15ος αιώνας και 1806)*, Αθήνα 2024.

Διήγησις Αλεξάνδρου και Σεμίραμης

- U. Moennig, *Die Erzählung von Alexander und Semiramis. Kritische Ausgabe mit einer Einleitung, Übersetzung und einem Wörterverzeichnis* [Supplementa Byzantina. Texte und Untersuchungen, 7], Βερολίνο – Νέα Υόρκη 2004.

Απολλώνιος της Τύρου

- Γ. Κεχαγιόγλου, *Απολλώνιος της Τύρου. Υστερομεσαιωνικές και νεότερες ελληνικές μορφές. Κριτική έκδοση, με εισαγωγές, σχόλια, πίνακες λέξεων – γλωσσάρια, τόμ. 1, 2.1, 2.2*, Θεσσαλονίκη 2004.

Θησιίδα (Θησέος και γάμοι της Αίμιλιας)

- E. Follieri, *Il Teseida Neogreco. Libro I. Saggio di edizione* [Testi e Studi Bizantino-neoellenici], Ρώμη – Αθήνα 1959.
- B. Olsen, «The Greek translation of Boccaccio's Theseid Book 6», *Classica et Medievalia* 41 (1990) 275-301.

Στ. Κακλαμάνης, «Ὁ “Πρόλογος εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θησέου”. Ἐκδοτική διερεύνηση», *Ἄνθη χαρίτων: μελετήματα ἐόρτια συγγραφέντα ὑπὸ τῶν ὑποτρόφων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν τῆς Βενετίας*, ἐπιμ. Ν. Μ. Παναγιωτάκης† [Βιβλιοθήκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν Βενετίας, 18], Βενετία 1998, 113-174.

Ἱστορία τοῦ Βελισαρίου

W. F. Bakker – A. F. van Gemert, *Ἱστορία τοῦ Βελισαρίου*. Κριτική ἔκδοση τῶν τεσσάρων διασκευῶν μὲ εἰσαγωγή, σχόλια καὶ γλωσσάριο [Βυζαντινὴ καὶ Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη, 6], Ἀθήνα 1988.

Λόγος παρηγορητικὸς περὶ Δυστυχίας καὶ Εὐτυχίας

S. P. Lambros, *Collection de Romans Grecs en langue vulgaire et en vers. Publiés pour la première fois d'après les manuscrits de Leyde et d'Oxford*, Παρίσι 1880.

Σπ. Π. Λάμπρος, «Λόγος παρηγορητικὸς περὶ Δυστυχίας καὶ Εὐτυχίας κατὰ τὸν κώδικα τῆς Λειψίας», *Νέος Ἑλληνομνήμων* 3 (1906), 404-432δ.

C. Cupane, *Romanzi cavallereschi bizantini: Callimaco e Crisorro, Beltandro e Crisanza, Storia di Achille, Florio e Plaziaflore, Storia di Apollonio di Tiro, Favola consolatoria sulla Cattiva e la Buona Sorte*, Τορίνο 1995.

Μαρία Λ. Πολίτη, *Λόγος παρηγορητικὸς περὶ δυστυχίας καὶ ευτυχίας*, ἀνέκδοτη διδακτορικὴ διατριβή, Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 2007.

Ἱστορία Πτωχολέοντος

Γ. Κεχαγιόγλου, *Κριτικὴ ἔκδοση τῆς Ἱστορίας Πτωχολέοντος. Θέματα ὑστεροβυζαντινῆς καὶ νεοελληνικῆς λογοτεχνίας*. Διδακτορικὴ διατριβή [ΕΕΦΣΠΘ, παράρτημα 22], Θεσσαλονίκη 1978.

Γ. Κεχαγιόγλου, *Πτωχολέων* [Παλιότερα κείμενα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, 3], Θεσσαλονίκη 2011.